

## SOMMARTEATER I HUMLEGÅRDEN



Humlegårdsteatern, gouache av Ernst Brauckman, STM

**I 1800-talets snabbt växande huvudstad var de gröna parkerna viktiga oaser för all sorts fritidsnöjen. Dit gjorde småfolket utflykter under fridagar, dit sökte sig de högre klasserna för förlustelser under årets ljusa månader. När stadens teatrar stängt för säsongen drog olika landsortssällskap in i parkernas teaterlador. En av de mest populära sommarteatrarna i mitten av 1800-talet var Humlegårdsteatern.**

Humlegården var en del av det lantliga Stockholm med betande kossor och tobaksodlingar. Den var också en park som hölls öppen för allmänheten. Strindberg gav en förälskad skildring av sin barndoms 'Humlegåln'.

”Det stadigare folket vandrade stillsamt i de raka alléerna eller satt beskedligt på de lika raka bänkarna...Det mindre stadiga folket, såsom gardister, artillerister, lärgossar, åtskilliga tjänstflickor och barnpigor med eller utan barn tumlade om på de illa eller alldeles icke skötta gräsmattorna. Fint såg det icke ut, men folket älskade Humlegården i dennes ej alltid så städade skick. Där kände det sig icke besvärat.”

På kvällarna kunde det gå vildare till i Humlegården. I den lilla Rotundan gästade fröjdesällskap som kommit resande söderifrån med lättklädda kvinnliga artister som uppträdde för en väl förfriskad herrpublik. Emellanåt anordnades också stora fyrverkerifester då hela parken fylldes av folk.

### **Från danssalong till teater**

1850 byggdes en bal - och danssalong mitt i Humlegården. Den bar sig dock inte som danssalong och redan 1851 gjordes den om till teater. Podiet för musikartisterna vid salongens ena kortsida byggdes om till scen och läktaren vid den motsatta sidan blev en fondrad. Under åren byggdes teatern ut, den fick svagt lutande parkett och bättre trappor till fondläktaren.

Det var viktigt med att ha ordentliga utgångar för publiken, många teatrar eldhärjades under 1800 talet. Humlegårdsteatern fick dock

aldrig gasbelysning som de större teatrar i Stockholm. Vi får föreställa oss att det var ganska mörkt därinne under augustikvällarnas representationer. Rampljuset bestod av fotogenlampor.

### **Sommarteater i Stockholm**

Humlegårdsteatern blev en av Stockholms populära sommarteatrar. Den första föreställningen gavs i maj 1851 av några skådespelare från Mindre teatern, en av Stockholms etablerade scener. På sensommaren huserade där ett nybildat sällskap lett av den populära skådespelaren Eduard Stjernström.

Därefter hyrdes teatern under årets ljusa månader av olika sällskap som annars reste runt i landsorten. På tredje säsongen kom direktör Oscar Andersson med sin trupp. Andersson skulle komma att återvända tio somrar till Humlan. Därefter avlöste det ena sällskapet efter det andra varandra Humlegårdens teaterlada.

### **Lätt utländskt och svenskt**

Repertoaren var lätt med lustspel, vaudeviller, farsor och komedier. Mycket var utländskt och i synnerhet franskt, det var översatt och ofta anpassat till stockholmarnas egen miljö.

Oscar Andersson försökte dock uppmuntra den inhemska dramatiken och utlyste tävlingar i bästa svenska original. 1856 vann den unga Hedvig Ehrenstam första pris med *På Gröna Lund*. Publiken var överförtjust och Andersson hade fått en succépjäs till Humlegårdsteatern.

### **En livlig publik**

Det var mycket musikinslag i de stycken som gavs på Humlegårdsteatern. Skådespelarna sjöng visor till populära melodier. Tilltalet var ofta direkt ut mot salongen i monologer, spetsfundiga sidorepliker eller skämtsamma visor.

Publiken deltog aktivt i teaterkvällen. Man applåderade sånginslagen, effektfulla monologer, entréer och sortier. Ingen drog sig heller för att ge uttryck för sitt missnöje med visslingar, hyssjningar eller än mer störande handgripligheter.

### **En bild av en parkteater**

Ernst Brauckman, som var dekorationsmålare på en av Stockholms teaterateljéer, målade han en bild som föreställde Humlegårdsteatern som han mindes den från sin barndoms somrar.

Han missade några fönsterpar på teaterns långsida men återgav för övrigt troget många detaljer som berättar om svensk sommarteater vid 1800 talets mitt.

Där finns den lilla biljettluckan med lyktan som lyser över affischerna för kvällens program. Där finns schweizeriet med dess stolar och bord under en baldakin där teaterbesökarna kunde styrka sig inför kvällen med mer eller mindre starka drycker med tilltugg. De bastanta trapporna intill ledde direkt upp till fondläktaren.

För de besökare som köpt biljetter till första och andra parkett gällde de två ingångarna på teaterns långsida. Det fanns ingen vestibul inne i teatern varför de som ville hänga av sig rock och käpp fick göra det utanför dörren på någon av krokarna.

### **Ett pojkmänne**

Bakom teatern fanns en plank mot Engelbrektsgränd. Brauckman minns att han och hans kompisar försökte kika in mellan springorna. Där fanns ett tobaksland där de uppträdande brukade gå under mellanakterna för att svalka sig i sommarhettan. Där fanns en skylt för pissoar. Tobakslandet användes uppenbarligen också för publika ändamål.

1875 förvandlades den lantliga Humlegården till en ordnad park med rabatter och välkrattade breda sandgångar. Då revs den gamla Humlegårdsteatern.

Källor:

Dahlgren, F A, *Anteckningar från Stockholms skådespel*, 1866

Eklund, Hans, *Från Humlan till Intiman*, 1990

Högberg, Staffan, *Stockholms historia 2*, 1987

Molnar, Isván, *Det gör godt att skåda*, 1991

Stribolt, Barbro, *Stockholms teatrar*, 1982

Inskrivet av: Marika V Lagercrantz